

CIRKELS

MIJMERINGEN VAN EEN REIZIGER

Martin Vansteenkiste

2017

Beefcake Publishing

Voor mijn zus en mijn broer

INLEIDING

Ik ben een schrijvende reiziger, een vat vol tegenstrijdigheden. Mijn hunker om gelezen te worden is groot, anderzijds zou ik liever mijn verhalen en bedenkingen gekoesterd zien in besloten leeskamertjes waar ik nauwelijks iemand toelaat. Noem het valse bescheidenheid of misplaatste ijdelheid, maar het is onmacht, omdat waargebeurde verhalen in boekvorm enkel naar papier en drukinkt ruiken. Ze ontbreken het parfum van de omstandigheid.

Tussen de regels staat een code. Zoek ze niet. Ze zal zich vanzelf laten ontcijferen wanneer u mijn geschrijf leest met de geest als die van een reiziger die absorbeert, zich verwondert, zich ergert en enkel dát in zijn ziel grift wat hem bij de keel grijpt. Zonder emotie blijft het onderweg zijn, fysiek of in gedachten, maar een kille verplaatsing.

Ik kan enkel hopen dat u de zin en de moed hebt om tot het einde van het boek mee te hopen, van de ene cirkel op de andere; de afgelegde weg wordt enkel zichtbaar wanneer de reiziger af en toe stilstaat en achteromkijkt.

Of zoals Antonio Machado het treffend verwoordt: '*Caminante, no hay camino. Se hace camino al andar.*'

Martin Vansteenkiste

Brugge – Kampala 1 november 2016

Ik vlieg

Ik stijg

En stijgend vlieg ik weg

Naar landen waar ik zal landen

Waar onbekend bemind is

Ik zweef

Ik daal

En dalend zweef ik rond

Boven vlaktes zonder lijnen

Waar vandaag nog gisteren lijkt

Stroken hard beton

Huizen van karton

Ik val

Maar ik val zacht

Als een ster in de nacht

Icarus op zijn best

Denk ik

TUSSEN DROOM EN WERKELIJKHEID

Het rode bankstel wiegt mijn lichaam zoals een open zee dat doet met een gammel schuitje. Het is koud in de huiskamer. Ik kan me enkel opwarmen aan een gedachte, de gedachte aan een klein petroleumkacheltje in de kamer van hotel Kangri, met uitzicht op de Himalaya, ergens in een andere dimensie, op een plek die zich ‘Ladakh’ noemt.

De taal van de nieuwslezer klinkt onbekend en beangstigend herkenbaar. Het gaat over betogingen in Brussel. En dat het te koud is voor de tijd van het jaar. En dat vier jonge mensen het leven lieten in een auto-ongeluk.

Opdoemende, chaotische beelden duwen de nieuwsitems naar de achtergrond. Ze proberen zich te ordenen, haastig op zoek naar een logische volgorde. In het schijnsel van een theelichtje zweeft mijn afwezige blik door die vreemd bekende ruimte en stopt bij een herkenningspunt: een portret van de dalai lama, naast het boek *Himalaya* van fotograaf Olivier Föllmi.

Uit mijn reistas, slordig in een hoek van de kamer gegooid, steken plastic zakjes, vuile was en verfrommeld krantenpapier

met Ladakhi schriftuur. Waar is mijn bril? Mijn uurwerk? Daar, op het lage tafeltje. Het is 3 uur in Brugge, 7u30 in Leh dus. De stad op 3500 m wordt wakker. Ik ook, of beter: ik kan niet slapen en voel de aanwezigheid van het nachtelijke Brugge, mijn immer vertrek- en eindstation. Ik wil niet terug zijn. Ik wil gewoon terug. Ik ben in transit en hoef enkel mijn reistas dicht te ritsen en te vertrekken.

De geur van het Tarawierookstokje helpt en plots sta ik blootsvoets op de kille vloer van een duistere tempel van een klooster, ergens hoog in de bergen. Het kan Shey, Spituk, Matho of Lamayuru zijn. Er hangt de penetrante geur van ranzige boter en honderden olielampjes. Aan lage tafeltjes zitten de lama's, de monniken en de novicen, gehuld in parse of saffraangele gewaden, te reciteren, te zingen, te boeren, te rochelen en luide winden te laten. Op dito bankjes liggen rechthoekige, in gekleurd linnen gebonden gebedenboekjes naast de gebruikelijke toeters en bellen, cimbalen en mokken met dampende boterthee.

Tegen de achterkant van diezelfde tempel prijkt de troon van de hoofdlama, met daarop de dorje van de rinpoche. Ik zie beelden en afbeeldingen van de Boeddha Sakyamuni, in al zijn hoedanigheden: de mediterende, de onderwijzende, de biddende, de

wakende, de slapende... En van Mahakala en van Tzenrezig, de Boeddha van het Mededogen, en een foto van de dalai lama, van de karmapa, van de pänchen lama, van de tulku, van de rinpoche, van de geshe, van de, van de... Offerschalen met glucosekoekjes, gedroogde abrikozen, muntjes, gore papieren roepies, rijstkorrels, tsampa en glimmende kommetjes met kristalhelder bergwater.

Ondertussen hoor ik reciterende pelgrims onderweg naar hun heiligdom; ze declameren ‘*Om mani padme hum*’, de mantra der Tibetaanse mantra’s. Om de drie stappen gooien ze zich in het stof om hun lichaam met omzwachtelde handen en kniebeschermers over de puntige stenen te schuren. Ze noemen dat ‘prosternereren’ en dat kunnen ze zo dagen volhouden, terwijl bij iedere prosternatie de blik in hun ogen stralender wordt, steeds de woorden van de Boeddha indachtig: er leidt geen weg naar geluk, de weg is het geluk.

Ik probeer hen te begrijpen binnen de beperkingen van mijn geest, uit gemakzucht. Nooit zal ik mezelf voor een hoger doel in het stof gooien en daarom zal ik nooit geheel begrijpen wat hen bezielt en blijft hun wereld ontoegankelijk.

De soundtrack van Bruno Coulais uit de film *Himalaya* van regisseur Éric Valli vult de kamer en doet me even de ogen sluiten. Waar vroeger de muziek van Coulais louter mijn fantasie over onbetreden sneeuwpaden stimuleerde, roept zij nu herinneringen op die sneeuwfris uit mijn geheugen tevoorschijn komen, als schilderijen waarvan de verf nooit opdroogt. Ik ontvang flarden inspiratie voor ons concert *Samadhi*, ergens eind april, in aanwezigheid van vier Tibetaanse monniken. Beelden en klanken roepen elkaar op, zelfs al zijn ze niet voor iedereen zicht- of hoorbaar.

Ik heb alvast het Dak van de Wereld gezien en de sterren net niet aangeraakt en op datzelfde dak lopen mensen met pak en zak, met ezel en jak, op zoek naar niets, naar nergens en ze lachen en lopen.

Ze lopen en lachen.

DECOR OF WERKELIJKHEID?

De geur van september is een waarschuwing, een mistige wenk naar de voorbije zomer, een hou-je-klaar-signaal voor de komende winter, en die kan lang zijn voor wie de zwaluwen niet achternavliegt. Als ik thuis ben – als ik thuis ben – dan luister ik naar zingende draden en tast ik exotische vibraties af; dat monotone gekletter van kille regendruppels op het kantelraam van de dakkamer kan geen mantra zijn.

De uitzonderlijke septemberwarmte verwacht zwaluwen en andere trekkers. Net zoals de misleidende druppels van zoutige lautheid dat op mijn huid doen, evenals de late, hongerige muggen en een klef lichaam dat 's ochtends nagloeit van het hopeloze gekrab. Neen, september is geen herfst meer. Het is wachten op de eerste najaarsstorm, op een alibi voor mijn reishonger, een honger die niet te stillen is. Een noodzaak.

Wie gelooft me als ik zeg dat ik vaak mijn reistas heb verwenst en deze liever voor altijd zou willen sluiten en de code van het slot uit mijn geheugen wissen? Of dumpen op een plaats waar ik er nooit meer bij kan. Geen koffers meer en thuisblijven, jongen! Poten op de grond! Poten in de grond! Maar wat doe je

met een gehaaste duizendpoot die liever struikelend zijn weg vervolgt dan dat hij zou marcheren in het gelid van het conformisme?

De eerste weken na een reis zie je mij weinig in het straatbeeld. Dat doe ik met opzet, omdat de kamer waar ik mijn koffer en mezelf heb neergeploft de herinnering vasthoudt en het terug-zijn uitstelt. Diezelfde kamer is de eindbestemming, de ultieme geborgenheid na een reismarathon van 48 uur, vliegtuig op, vliegtuig af, exit Brussels Airport, de trein naar Brugge, de eerste bus naar huis, het gesis van dichtdraaiende deuren, de onwezenlijke stilte van een levenloze straat, mijn holle stappen in het donkere steegje, de sleutel in het slot, de plof op de zitbank. En dan? Tja, wat dan?

De opgeslagen beelden van onderweg zijn mijn decors, decors die ik kan verplaatsen, afbreken, wegstoppen of vervangen, al naar gelang de scènes waarin ik een rol wens of dien te spelen. Maar het decor waarin ik nu mijn leven speel valt niet te verplaatsen. Het is een werkelijkheid waarvan ik weet dat ze zich per dag zal opdringen en ervoor zal zorgen dat beelden van besneeuwde bergtoppen, zompige valleien, immer lachende bergbewoners, reciterende monniken en levensgevaarlijke bergritten naar de achterkant van mijn hersenen worden gerangeerd.

Ik heb het er nog altijd lastig mee, met dat heen en weer getrek in mijn bovenkamer. ‘Waarom kom je dan steeds terug?’ vraagt men, wanneer ik met wat existentieel geëmmer op de proppen kom. Omdat terugkomen een noodzaak is voor wie graag vertrekt, *tiens*.

In dit manke antwoord schuilt de essentie van mijn levensverhaal: dat van een onrustige, nieuwsgierige, vlug verveelde mens die erop is getraind om sleur en evidentie op tijd te detecteren, die vooraleer die ongemakken onverbiddelijk toeslaan er zich van heeft losgemaakt. Het is die beweging die zijn brandstof is, zijn verslaving. Het is een blijvend op scherp staan, zoals een roofdier dat elk detail van een geur of beweging uitvergroet om dan snel en efficiënt een situatie in te schatten en zo te hopen dat het de juiste beslissing zal zijn. Dat te beheersen brengt rust. Wie angst voor het onbekende en het onvoorspelbare ombuigt tot een deugd en niet beschouwt als een obstakel blijft noch verkramp in het hoofd noch in de onderbuik; omgekeerd werkt verlamdend.

Ondertussen reizen mijn vingers over de toetsen van mijn piano, of lees ik *Indiase Nocturne* van Antonio Tabucchi. Of probeer ik mijn dagboek aan te vullen, terwijl ik luister naar de monniken uit het Nagyam klooster in Tibet. En probeer ik

vooral lief te zijn voor mijn liefsten, voor zij die mij hebben gemist en die telkens weer uitkijken naar mijn thuiskomst, voor zij die ik heb gemist. Maar ook lief te zijn voor diegenen die hebben afgehaakt omdat ik onze vriendschap heb verraden door er telkens weer niet te zijn.

Nooit zal ik achterhalen of die andere werkelijkheid ooit werkelijk heeft bestaan. Maar liever nog vertoef ik in het ongewisse dan mij te moeten vastklampen aan De Grote Zekerheid, een verraderlijk moeras waar lotusbloemen naar de bodem groeien en niet omgekeerd.

REISPAS

De dame van de Bevolkingsdienst dreunt haar stempel op elke bladzijde van mijn oude reispas: *Bang!* NIETIG! *Bang!* NIETIG! En dat gaat zo door tot de laatste pagina, bovenop de stempels die ik kreeg van immigratieofficiëren in nachtelijke luchthavens, bij obscure grensovergangen in het Zuid-Amerikaanse oerwoud of in geïmproviseerde kantoortjes tussen vuilnisbelten met smeulend afval.

Het is een fatale ingreep. Ik wil haar bij de pols beetpakken en zeggen: ‘Mevrouw, je verminkt mijn oude reispas. Tussen die twee donkerrode flappen zit vijf jaar van mijn leven. Dat NIETIG te verklaren is je reinste lobotomie. In een paar bewegingen maak je kapot waar ik dagen, maanden naar heb uitgekeken, dan gerealiseerd en vervolgens gekoesterd als zoete herinneringen, de bouwstenen van mijn onvoorspelbare toekomst! Dat kleine rode boekje was een vrijgeleide voor mijn omzwervingen over onze globe, zelfs al staat er vermeld dat het eigendom blijft van de Belgische Staat.’

Ze voelt mijn egoïstische en ijdele weerspanning, maar dan zegt ze: ‘Ik wou dat ik ook zo’n reispas had...’ De hardheid van

de dreun op de laatste pagina verraadt een ingetoomde frustratie, een verdoken verdriet. ‘Alstublieft, mijnheer Vansteenkiste.’ En ze schuift het oude en het nieuwe exemplaar in mijn richting. ‘En goeie reis nog!’ Ik zie haar denken: tot over vijf jaar, tot bij de volgende vernietiging. De kans is groot dat je mij hier terugvindt, maar eigenlijk zou ik je veel eerder willen ontmoeten, ergens in Little India in Singapore of op Cape Reinga op het Nieuw-Zeelandse Noordereiland, of in het klooster van Tikse in de Himalaya. Dat zou het bewijs zijn dat ik me van deze stoel heb losgerukt. Dan toon ik jou mijn reispas met de belofte van een zachtere stempel in de jouwe.

Een nieuwe reispas betekent het afscheid van die andere. Beide liggen op mijn schrijftafel. Ik ben geen nostalgisch verzameelaar, maar mijn oude reispassen weggooien kan ik niet. Nemen die lichaamsgeur op? Hoeveel handen, broek- en hemdzakken? Zijn zij niet het blijvende bewijs dat ik *er* geweest ben, misschien wel het enige, omdat Staten en hun afgevaardigden niet verondersteld worden te liegen, de enige gerechtvaardigde reden waarom ik hen toelaat als mede-eigenaar van die gebundelde keuren, die telkens weer de weg openen naar oude en nieuwe bestemmingen, naar de zin van mijn zwerven, de legitimiteit van het gewoon voortschrijden.

Wat ben jij een bofkont dat je zoveel hebt gezien, hoor ik dan en ik antwoord: ‘Toegegeven, het was met wat geluk, maar voor het overige ben ik gulzig en tomeloos nieuwsgierig, en naïef, en ben ik bang, ja, toch wel. Door van die angst geen overwinnaar te maken ga ik er tegenaan, telkens een stap verder. Misschien ben ik eerder een vechter dan een reiziger. Zo ben ik verder gegaan dan ik ooit had durven vermoeden. En dat weet ik, omdat ik af en toe terug in de tijd ga en de afstand beschouw die ik heb afgelegd.’

Of ik streef die kleine boekjes.